СОЦИЈАЛЕН И ДЕМОГРАФСКИ БАЛАНС

МАТРИЦА - СОЦИЈАЛЕН И ДЕМОГРАФСКИ БАЛАНС

Мисија:

Изградба на инклузивно и одржливо општество, со фокус на трансформација на вредносниот систем и преземање на активни мерки за развој на човечкиот капитал, преку ефикасен и ефективен образован, здравствен и социјален систем, пронатални политики, активирање на потенцијалите и капацитетите на професионалната дијаспора, како и развој на туризмот преку интегрирање со културата и со другите сектори.

Предизвици	Причини	Ефекти	Промени во општеството – системски пристап
Ниска продуктивност на трудот	- Ниско ниво на вештини и компетенции - Ниско ниво на технолошки развој - Доцнење со зелена и дигитална трансформација - Ниски плати (со зголемување на платата се намалува продуктивноста) - Недоволна инфраструктурна поддршка (градинки) - Деформиран вредносен систем (работна етика/навики) - застарената технологија - Неспремност на работодавците да инвестираат во нови вештини на работниците - Несоодветен поврат на вложените с-ва за активни мерки на пазарот на труд -Не постои волја за инвестирање во нови технологии.	- Намален БДП и пониска стапка на економски раст - Слаба конкурентност на компаниите на глобалните пазари -Ограничени можности за вклучување во глобалните снабдувачки синџири - висок процент невработени жени	- Стимулирање на компаниите да вложуваат во развој на човечките ресурси - Институционална поддршка и инфраструктура за трансфер на технологии и знаење - Промоција на доживотно учење - „зазеленување“ на постојните и креирање нови зелени занимања во редовното образование - Потребно е да се влијае врз мотивираноста на работниците. Истите работници во странство се попродуктивни. - Програми за активација на неактивно женско население со поддршка на реалниот сектор посебно во економија на грижа - Поголем фокус и инвестиции во економија на грижа од страна на државата и реалниот сектор

	- висок процент неактивни жени на пазарот на труд		
Неусогласеност на понудата со побарувачката на вештини	- Низок степен на образование - Професионална и географска неусогласеност - Ограничени можности за обука на работните места - Недоволни вложувања во активни програми и мерки - Мал број жени вклучени во СТЕМ - Мала мобилност на работната сила - Неатрактивност на одредени занимања - Недостаток на статистика за квалификациите (нефункционална интероперабилност меѓу институции) - Не постои систем за следење на дипломирани студенти (трејсер студии), колкава е искористеноста на стекнатите знаења и вештини - Недостасува соработка на средните стручни училишта со бизнисот -Перцепцијата на неформалното образование е на ниско ниво.	- Индивидуални ефекти (ниско задоволство од работата, ерозија на човеков капитал, ниски плати - Ефекти за компаниите (ниска продуктивност, тешкотии за наоѓање соодветни работници, дополнителни трошоци за обука и сл.) -Ефекти за општеството (намален аутпут, намалени јавни приходи, социјална исклученост и криминал)	- Елиминирање на јазовите во вештини преку примена на моделски пристап - Систем за континуирано следење на диспаритетите меѓу побарувачката и понудата на вештини - Образовни реформи од аспект на проектираната стопанска конјунктура - Промоција на предностите на средното стручно образование - Функционален систем на поголема селективност и професионално ориентација за упис во високо образование - Систем на континуирана едукација на работната сила и вложување во меки вештини - Зголемени издвојувања на буџетски с-ва за активни програми и мерки - Програми за стипендирање жени во СТЕМ
Справување со вработување во неформална економија и политички	- Недоволна побарувачка во формалниот сектор - Ниски плати - Интензитет и сложеност на регулатива - Прекумерно даночно оптоварување - Висок степен на корупција - Низок даночен морал	- Намалени јавни приходи - Зголемено даночно оптоварување на формалниот сектор - Намален капацитет за обезбедување јавни добра и услуги - Ограничени можности за развој	- Ограничување на готовински плаќања – општество со минимум “кеш” - Универзална достапност за електронско плаќање - Намалување и искоренување на даночната евазија - Оптимизирање на соодност поттикнување vs. казни (предимство на формализирање) - Флексибилни форми на вработување за специфични

влијанија	- Негативна селекција при вработување (влијание на политички, роднински врски) -Деформиран вредносен систем - Неплатен женски труд	на човечки капитал -Намалена ефикасност на владините политики - голем број жени активни во неформалната економија	сегменти (пр. онлајн работа) - Независност на јавната администрација од политиката и примена на мерит-систем на наградување - Политика на „нулта корупција“ при вработување во јавен сектор - Таргетирани или целни програми за намалување на неформалната активност кај жените (ревизија на системот за социјално осигурување и на неговата флексибилност)
Долгорочна невработеност и ерозија на човечки капитал	- Низок степен на образование - Мали можности за доживотно учење - Ограничени можности за учество во активни програми и мерки -Перцепцијата на неформалното образование е на ниско ниво - непостоење систем за валидација на знаењата и вештините стекнати низ информално и неформално образование	- Ерозија на човечкиот капитал и намалување на атрактивноста на понудата на пазарот на труд - Намален БДП заради неискористени трудови ресурси - Опасност од ‘lock-in’ ефект при излез од невработеност -Ризик од вклучување во неформална вработеност	- Развој на кратки програми за преквалификација во рамки на стручното образование - Зголемено таргетирање на долгорочно невработените во активни програми и мерки - Промоција на доживотно учење - Промоција на социјалното претприемништво - Закон за образование што воведува валидација на знаења и вештини
Емиграција, „одлив на мозоци“ и привлекување стручен кадар од странство	- Push/pull фактори - Низок животен стандард на населението - Мали можности за кариерен развој - Нефункционална правна држава - Непостоење на стратегија за меѓународна конкурентност на македонскиот пазар на труд - Нефлексибилен банкарски систем за прием на плати од странство - Не се следат миграциските политики на другите држави - Освен надворешната миграција, проблем претставува и внатрешната миграција и	- Намалени развојни потенцијали - Недостаток на работна сила со соодветни вештини - Пораст на цените кај некои производи и услуги - Зголемени финансиски дознаки од странство -Тешкотии да се планираат идните потреби во општеството (особено кај циркуларна миграција)	- Поволности за инвестирање од страна на повратници од странство - Промовирање можности за кариерен развој на младите - Конвергенција на животниот стандард кон просекот на ЕУ - Создавање предуслови за владеење на правото - Справување со корупцијата (политика на „нулта корупција“) - Поттикнување на повратните миграции преку подобрување на атрактивноста на државата - Точни и детални статистики за надворешните миграции - Систем за привлекување на стручен кадар од странство

	концентрација на населението во големите градови. - Низок квалитет на живот (здравство, животна средина и сл.) - Високо ниво на корупција - Тренд помеѓу населението - Големо ниво на загадување - Иселувањето како мода. - Деформиран вредносен систем - Отсуство на податоци за нашите студенти кои студираат во странство. -Отсуство на стратегија за интеграција на странци		за потребите на пазарот на труд и нивна интеграција во општеството - Систем за следење на кариерниот напредок на младите момчиња и девојки што се иселиле од државата - Мерки како да се вратат иселените лица, пред сѐ продуктивните. - Промена на начинот на размислување и перципирање на емиграцијата како мода.
Ранливи категории на пазарот на труд	- Низок степен на образование - Мали можности за стекнување со вештини и компетенции - Слаб капацитет на системот за социјална заштита и Центрите за вработување за активација на корисниците на ГМП на пазарот на труд - Неимплементација на моделот „управување со случај“ предвиден во Законот за социјална заштита - -Неразвиено социјално претприемништво и нерегулирани форми на социјални претпријатија	- Пораст на буџетски издвојувања за социјални трансфери - Зголемен ризик од сиромаштија и социјална исклученост -Социо-патолошки појави (алкохолизам, злоупотреба на droги, криминал и сл.)	- Индексирање на социјалните трансфери со порастот на инфлацијата - Условеност на социјалните трансфери со мерки за активирање на пазарот на труд - Промоција на социјалното претприемништво - Креирање активациска програма насочена на активација на корисници на ГМП со придружни елементи на поддршка на жените од домаќинствата - Воведување поголема флексибилност во Законот за социјална заштита преку овозможување на вработување на децата над 18 години од семејствата примателиi на ГМП, а притоа домаќинството да остане во системот.
Ефикасност и одржливост на системот за	- Финансиски неодржливи социјални политики - Третирање на социјалната заштита како популистичка мерка и злоупотреба од	- Голем број домаќинства се погодени од сиромаштија и социјална исклученост - Појава на криминал,	- Активација на населението во работна сила, со што би се намалиле трошоците за социјална заштита. - Политика на целосна инклузивност т.е. да не постојат

социјална заштита	страна на политиката - Недоволна усогласеност меѓу различните видови социјална помош - Нецелосна имплементација на процесот на деинституционализација - Недоволен број на јавни институции за згрижување на старо население -Отсуство на закон за социјално претприемништво	малолетничка деликвенција, питачење и сл. со цел да се задоволат егзистенцијални потреби - Лица вон евиденција на системот т.н. „фантоми“ и проблеми поврзани со документација - Зголемен ризик за неактивност и неискористеност на човековите ресурси Помали можности за вклучување во високо образование и кариерно напредување	лица надвор од системот - Флексибилен, одржлив систем на социјална заштита да биде ставена во функција на економијата - Донесување закон за социјално претприемништво - Развој и инвестиции во економија на грижа
Одржливост на пензискиот систем	- Трендот на стареење на населението континуирано придонесува за зголемување на бројот на пензионери - Редуцирањето на работната сила ги намалува потенцијалните приходи во Фондот за ПИО - Дефицитот во Фондот за ПИО претставува оптоварување за централниот буџет - Неефикасност на вториот и третиот столб во пензискиот систем - Условите за пензионирање не се прилагодени на концептот за активно стареење -Висината на пензиите нецелосно ги покрива трошоците за живот	- Ниски пензии кои не ги покриваат основните егзистенцијални потреби - Ризик од неодржливост на дефицитот во Фондот за ПИО -Ранливост на пензискиот систем во услови на кризи (пандемија, енергетска криза и сл.)	- Систем на одржливо планирање на финансиските текови во Фондот за ПИО - Креирање алтернативни сценарија за идните движења на бројот на пензионери и флексибилност на системот - Евалуација на вториот и третиот столб во пензискиот систем - Ефективна и флексибилна легислатива(лица кои оствариле право на пензија да можат истовремено да работат и да земаат пензија) - Донесување достоинствено ниво на најниска гарантирана пензија

Подобри здравствени индикатори за Македонија	-нема системско следење на квалитетот на здравствените услуги -мал обем на потребни апарати за дијагностика и недоволно обучен кадар(надвор од главниот град) -нема системско планирање на продукција на потребен медицински кадар(голем број на високо образовни институции) -инфраструктура наследена од Југославија при различна демографија/приоритети -преголем фокус на терцијалната здравствена заштита (концентрирана на Универзитетскиот клинички центар, покажува знаци на нефункционалност и дезинтеграција што доведува и до зголемени административни трошоци) -нефлексибилност на системот наспроти листите на чекање - Континуирано преминување на медицински кадар од јавното во приватното здравство - Недоволен број на високо стручен и образовен медицински кадар -нема координирана работа помеѓу системите -Недостаток на превентивен кадар -Нема координирана работа меѓу „мој термин“ со Институтот за јавно здравје	-премногу болници и нивна географска дистрибуција, -неискористени болнички капацитети, лекари и помошен персонал во однос на вкупниот број на населението - долги листи на чекање за одредени здравствени услуги -миграција на здравствени работници - голем број на невработени стоматолози -недоволен број на медицински сестри - Високо незадоволство на пациентите од лошите услови во здравствените установи и несоодветните здравствени услуги	- обезбедување на достапна и квалитетна здравствена услуга за секој жител вклучувајќи ги жените, мажите, децата и ранливите групи граѓани -ефикасен и функционален национален Клинички центар (на една локација со ефикасен менаџмент) со целосна опременост и спроведување на најкомплексни дијагностики и третмани - зајакнување на сите регионални клинички болници и формирање нова за Скопје со опремата и кадарот потребен за целосно покривање на потребите на населението од целиот регион -трансформација на вишокот инфраструктурни капацитети на општите болници и здравствените домови -зајакнување на капацитетите (опремата и кадарот)на брзата помош и превентивните тимови за потребите на населението од сите возрасти -планирање на образовниот систем и продукција на потребен медицински и помошен кадар по региони и по профили -квалитет да е единствен услови за упис на медицинските факултети, за дипломирање, специјализирање и вработување - Дигитализација на целиот здравствен систем и обезбедување на регистри по дијагнози - Поголема контрола на МЗ за вршење на здравствени услуги по доктор/ка - Зајакнати политики за репродуктивното здравје - ревидирање на превентивните здравствени програми и воспоставување нов современ систем за превенција што ги согледува и ги превенира современите здравствени ризици

Финансиски неодржлив јавен здравствен систем	-не постои соодветна национална стратегија за воспоставување на одржлив систем на финансирање на здравството -низок % од БДП, од Буџет кој се одвојува за јавно здравство -гломазна и неефикасна здравствена инфраструктура која троши повеќе -парцијални, а не системски одлуки за финансирање на здравствениот систем - Мал број на осигуреници за финансирање на здравствениот систем.	-високо задолжени јавни здравствени установи -недостаток на лекови -недостаток на медицински материјали -висок процент на плаќање од џеб (приватни плаќања) -недоволно платени и немотивирани здравствени работници - се поголем број на приватни здравствени услуги во јавните установи -долги листи на чекање за здравствени услуги - Високо незадоволство на пациентите од лошите услови во здравствените установи и несоодветните здравствени услуги -Континуирано преминување на медицински кадар од јавното во приватното здравство - Недоволен број на високо стручен и образовен медицински кадар	-да нема потреба осигурениците да купуваат приватно лекови и потрошни материјали и да се намалат приватните здравствени услуги во јавно здравство -да нема долги листи на чекање за преглед и лекување -да се обезбеди најсовремена апаратура и лекови - Имплементиран систем “задоволен пациент” -систем на обезбедување одржливо финансирање за јавно здравство од Буџетот на државата како % од Буџетот и % од БДП и намалување на приватните плаќања или воведување на основен здравствен пакет за оние што плаќаат здравствено осигурување и потесен здравствен пакет оние кои не плаќаат здравствено осигурување -задоволен и мотивирачки платен медицински кадар, но забрана да работат во приватни установи, како и зајакнати норми задавање приватни услуги во јавните установи - Обезбедување здравствено осигурување без разлика дали некој има платено здравствен придонес, дали е стечаец итн. -Функционален реципроцитет во однос на лекување на странци - Флексибилен јавен здравствен систем кој нуди услуги и за странски пациенти - воспоставување систем за здравствено осигурување и породилно отсуство кај жените земјоделки

Неефикасен јавен здравствен систем	-нема континуирано обезбедена здравствена статистика за следење на ефикасност и квалитет на услуги -нема следење на здравствени индикатори на системот и на населението - незаинтересираност на надлежните институции за следење на ефикасноста на системот и за спроведување на промени -непостоење на критериуми за следење на успешност на менаџерите на јавните здравствени установи и врз основа на тоа нивно назначување и разрешување -финансирање на неодржливи јавни здравствени установи (загубари) без никакви планови за промени -непостоење на ефикасен систем за санкционирање на корупцијата во здравството -нема систем за следење на хигиената во здравствените установи - недоволна палијативна нега - недоволен број на инспектори за контрола на квалитетот на услугата, за условите за работа, за почитување на протоколите - застарена инфраструктура во примарното здравство - Нерационално трошење на с-ва од буџет за Фонд за здравство, лошо менаџирање на јавното здравство. - Преоптовареност на здравството со непотребен кадар.	-потценето користење генерики на лекови -повисоки (отколку потребно) цени на лекови -неадекватно и неефикасно користење на лековите -прекумерно користење на здравствени услуги/продукти или понуда на опрема, испитувања и процедури -неадекватен или скап состав на вработени, не мотивирани работници -неадекватни болнички приеми и должина на престој -неадекватна големина на болниците (ниска искористеност на инфраструктурата) - нема следење и мерење на медицински грешки и субоптимален квалитет на нега - корупција -Високо незадоволство на пациентите од лошите услови во здравствените установи и несоодветните здравствени услуги	- мапирање и прилагодување на здравствената мрежа според број на население и потреби. - реорганизирање на здравствените институции/инфраструктура по региони во функција на потребите на населението, но запазувајќи ја економичноста и квалитетот на услугите -ефикасност наспроти политичка мотивираност за стратешките одлуки во здравството - реформи во начините на плаќање/стимулирање на здравствените установи и медицинскиот кадар - Финансирањето во здравството да биде врз основа на резултати. -Мерливост на индикатори за учинокот во здравство преку дигитализација - Мобилност на здравствениот кадар по градови согласно потребите на населението - Зајакнување на улогата на матичните лекари да обезбедуваат повеќе здравствени услуги и полесно препишување на лекови - функционална Клиничка болница во Скопје - Преструктуирање на Фондот за здравство и надминување на проблемот на превработеност -надминување на проблемот со превработеност во јавно здравство со административен кадар

Здравствениот систем не е флексибилен за да ги задоволи потребите на сè побројното старо население	-нефлексибилна здравствена инфраструктура - Миграција - Подолг живот век на популацијата -Намален наталитет -нема стратегија - слаб одговор на здравствениот систем во случаи на родово базирано насилство	- ограничен здравствен капацитет за нега за стари лица - ограничен здравствен капацитет за палијативна нега - развој на приватни центри за нега - висока побарувачка на медицински кадар за нега на стари лица во домашни услови	- Претворање на непотребните/неискористени инфраструктурни капацитети на општите болници и дел од здравствените домови во домови за стари лица - Трансформација на празните капацитети на гинеколошките и педијатриската одделенија во насока на здравствена нега на стари лица (палијативни услуги) - - воспоставување регионални центри за одговор на родово базирано насилство вклучувајќи и сексуално насилство - Организиран и одржлив систем за обука на медицинскиот кадар за справување со современите здравствени ризици
Системска дигитална трансформација и поврзување во секторите туризам и култура	Непостоење на една институција која ќе ги обединува двата сектори Бази на податоци по сектори Неповрзаност на стејкхолдери Парцијална анализа на податоци (економски, социо-културни, еколошки) Дигитализираниот туристички сектор не иновира и генерира нови деловни можности за да обезбеди континуирана конкурентност, раст и одржлив развој на секторот	Слаб менаџмент на дестинации Туристички производи кои не ги користат потенцијалите Нецелосна слика за степенот на задоволство на туристите Ограничена дисеминација на неопходните информации до туристите при планирањето на нивните патувања Нема туристичка понуда базирана на податоци поврзани во систем како Интернет на нештата“ (InternetofThings) Слабо користење на постојните системи за резервации во туризмот	• Унапредување на системите за туристички развој • Дизајнирање и користење на платформи за менаџмент на дестинации • Креирање на апликации со содржини за туристите достапни со помош на AI • *Смарт* туризам во *смарт* дестинации, односно, воведување на системот Интернет на нештата“ (IoT) кој ќе ги обедини податоците и информациите од различните видови на објекти во културата и туризмот - Дигитализација на културното наследство (почнувајќи од базите и податоците од културните установи, а потоа во насока на промоција за туризам)

		за анализи поврзани со потрошувачката Непостоење на ТСС (TSA) туристичка сателитска сметка Процент на население кои ги користи платформите за споделување за услуги поврзани со патување и сместување (пример Airbnb) - овој индикатор го мери ЕУРОСТАТ за земјите на ЕУ, но се уште не се мери за Северна Македонија	
Одржлив и одговорен туризам преку поврзување на заштитата на културното наследство и туризмот	Урбанистичко планирање кое не води сметка за конзерваторските основи и валоризацијата на културното наследство Слаб механизам за контрола врз активностите кои го засегаат културното наследство Не се стимулираат туроператорите за дојдовен туризам Отсуство на стратегија во туризмот Немерливост на ефектите од политиките Силен степен на интернационализација и културна хегемонија Економски и социјален притисок врз маргинализираните заедници	Урбана деградација на стари културни јадра во градовите и населбите Оштетување или губење на културното наследство Губење на локалната култура, идентитет и диверзитет Недоволна економска валоризација на конзервацијата и заштитата на културното наследство Слаба презентација на суштинските вредности на културното наследство -	• Одговорен и одржлив туризам кој ги зајакнува културните особености и ги претвора во туристички вредности • Ревитализација на културното наследство преку вклучување во туристичката понуда • Создавање поволни услови за рамномерен развој на туризмот со почитување на принципите на локална партиципативност, родова еднаквост , социјална инклузивност и мултикултурна интеграција -

Владина поддршка и инвестиции во културниот туризам	Слаба координација во субвенционирањето во туризмот и инвестициите во културата и културното наследство Непрепознавање на жените како одржувачи на културното наследство Несоодветна туристичка валоризација на локалитетите со културно наследство	Културни манифестации без туристичка валоризација Отсуство на анализи околу економските ефекти на инвестициите во културното наследство Недостаток на туристичка инфраструктура во местата со значајно културно наследство	• Субвенции и инвестиции кои ќе имаат значителни економски ефекти во развојот на подрачјата со културно наследство од особено значење • Даночни олеснувања во културата при инвестиции од областа на културното наследство (реставрација)
Нови дестинации и промени во обрасците на патување	Тектонски геополитички промени Тековно следење на конкурентноста на македонскиот туризам и тековните промени во светот Слаба диверзификација на туристичката понуда Неразвиен рурален туризам	Динамични нови туристички пазари кои ја заобиколуваат Северна Македонија Нема иновативност во креирањето на туристичките производи Туристички производи кои се со ниска атрактивност	- Производи на културниот туризам конкурентни во европски рамки и пошироко - Диверзификација на туристичката понуда преку иновативни решенија и развој на видови туризам со висок квалитет кој ги вклучува жените како носителки на развој на руралниот туризам
Технолошки развој во функција на туризмот	Културен туризам што се базира на стандардни модели Недоволна застапеност на сите категории на туристи по возраст	Недоволна искористеност на можностите што ги носи технолошкиот развој во културниот туризам Доминација на туристи од повозрасни старосни категории	• Користење на AR/VR/XR во културниот туризам кој ќе им овозможи на туристите единствено доживување на сите групи на туристи - Развивање форми на виртуелен туризам како промотивна содржина